

Kas Bence (szerk.): „Szavad ne feledd!”

Tanulmányok Bánréti Zoltán tiszteletére

MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest, 2016, 381 old.

Mindig öröm az olyan műveket tartalmazó kötetek olvasása, melyek szerzői, ha vizsgálódási körük tekintetében nem is egyeznek minden esetben, de motivációjuk mégis egy tőről fakad, amely jelen esetben egy olyan személy köszöntése, aki szakmai és emberi oldalról meghatározó volt az alkotók életében. A kötet Bánréti Zoltán tanár úr tiszteletére készült volt tanítványai, kollégái tollából, akik 70. születésnapját választották a megfelelő alkalomnak, hogy eddigi támogatásáért, szakmai, tudományos pályájukban való közreműködéséért köszönetet mondjanak. Ez alkalomból mi is kívánunk további erőt, ihletet és szeretetet a tudomány szolgálatához, egészséget és jó kedvet a mindennapokhoz, illetve gratulálunk az eddigi mintaként követendő munkásságához. Azt gondolom, hogy a 48 főt számláló szerzői gárda egységes szándéka a köszönetnyilvánításra mindenképp olyan meghatározó munkásságról és példamutató személyiségről tanúskodik, aki maradandó hatást gyakorolt a gratulálók és gyakorol a kötet olvasói életére.

A kötetet Bánréti tanár úr volt tanítványa, munkatársa, Kas Bence szerkesztette, aki a köszöntőben bemutatja a szerzők szakmai hátterét és kapcsolatát az ünnepelttel, illetve felvázolja a tanulmányok tudományterületi elhelyezkedését.

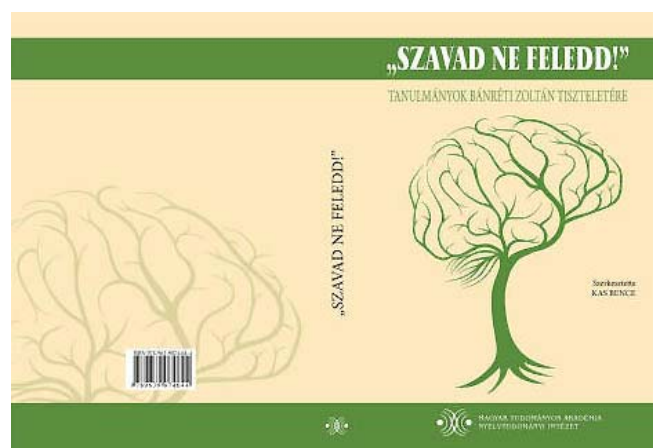
A szerzők összesen 31 tanulmányt készítettek, melyek az általuk művelt nyelvtudományi területen végzett kutatásukat tartalmazzák. Olvashatunk klasszikus elméleti nyelvészeti, többnyire teoretikus problémafelvetéseket, elméleti problémák empirikus kutatási módszerekkel történő vizsgálatait, valamint olyan nyelvészeti megközelítésű kutatásokat, melyek közvetlen hatása a klinikai rehabilitációban, gyakorlati területeken mutatkozhatnak meg (lásd pl.: az idegenakcentus-szindróma egyes aspektusainak bemutatását).

A kötet a nyelvtudomány különböző területein dolgozó kutatók munkáit mutatja be igényes és mind a nyelvészet, mind a nyelvtudomány határterületein (logopédia, neveléstudományok, pedagógia, pszichológia) dolgozó klinikusok, kutatók és gyakorlati szakemberek számára érthető nyelven megfogalmazva.

A kötet a nyelvtudomány különböző területein dolgozó kutatók munkáit mutatja be igényes és mind a nyelvészet, mind a nyelvtudomány határterületein (logopédia, neveléstudományok, pedagógia, pszichológia) dolgozó klinikusok, kutatók és gyakorlati szakemberek számára érthető nyelven megfogalmazva.

Figyelembe véve, hogy folyóiratunk a logopédusok célközönségét kívánja elérni, a továbbiakban a logopédiailag releváns, logopédusok számára fontos információkat tartalmazó kutatásokat mutatom be, majd összegzem a kötet tartalmát, illetve az olvasónak szánt üzenetét.

A tanulmányok Raácz Judit munkájával (*Zoltán; 11–17. old.*) kezdik meg sorukat, amely az ünnepelt keresztnévének eredetével, jelentésével, kialakulásának történetével foglalkozik. Megtudhatjuk, hogy nagy valószínűséggel török eredetre vezethető vissza, a pontos körülményeket azonban homály fedi. Az összefoglalás kitér a Zoltán név magyar törté-

nelemben való felbukkanására, elsőként Zolta herceg (907–947) nevének említésében, illetve a név használatára, statisztikai előfordulására.

A számunkra izgalmas tanulmányok sorát mai, kurrens téma feldolgozása tartalmazza, amely a kétnyelvűség kérdésköréhez tartozik (*Kétnyelvűek a kétnyelvűségről*, 39–51. old.). A kétnyelvűséggel kapcsolatos kutatások egyre fontosabb területét képezik a neurolingvisztika tudományának. Fontos felismerni, hogy az egy szempontú megközelítések helyett multidiszciplináris kutatások szolgáltatják a jelenség háttérében meghúzódó folyamatok megfelelő értelmezésének kulcsát. Emellett érdemes kitágítani a kutakodás perspektíváját és beépíteni a tudományos definíciókba az érintettek önmagukra vonatkoztatott percepcióit is. Ennek tükrében új irányt mutathat többek között a nyelvi és neurokognitív folyamatok interakciójának tanulmányozása vagy a kétnyelvűség reflexív vonatkozásainak szociolingvisztikai elemzése. Borbély Anna, tanulmányában érdekes kontrasztba helyezi a nyelvészek és a kétnyelvűek véleményét a kétnyelvűségről. Mi a kétnyelvűség a két populáció szerint? Míg a nyelvészek által kialakított definíciók leginkább a nyelvek tudásának fokára és/vagy funkciójára összpontosítanak, amely azokra a személyekre igaz, akik a napi tevékenységeikhez mindkét nyelvet használják, addig maguk a kétnyelvűek szinte kizárólag a nyelvtudás fokát tekintik mérvadónak és döntőnek a kétnyelvűség meghatározásában. A kutatás tapasztalatai kritikusan fontosak a magyarországi kisebbségek/nemzetiségek saját nyelvének megőrzését illetően. Az eredmények arra utalnak, hogy a kétnyelvűek a rájuk általánosan jellemző témában tájékozatlanok, saját nyelvi helyzetükről kialakult véleményük nem az iskolában tanultakra, hanem saját tapasztalataikra épül. A jelenleg kialakult nézeteiket abba az irányba lenne szükséges terelni akár az oktatás színterén is, hogy a kétnyelvűségnek nem feltétele a két vagy több nyelv egyforma, anyanyelvi szintű tudása, sokkal inkább a nyelvek funkcionális jelenléte a hétköznapi kommunikációban. Ezzel a felfogással megőrizhetővé válna a nemzetiségi/kisebbségi csoportok karaktere, melynek egyik legfontosabb kohéziós ereje a nyelvhasználatban rejlik.

Az idegen nyelvek diskurzusszintű, szakmai vagy hétköznapi társalgási módokban helytálló ismerete manapság az alacsonyabb szakképesítésekhez kötött munkaerő-piaci szférában is előny, avagy feltétel az elhelyezkedéshez. Hazánkban preferált az angol nyelv tanulása, többnyire azért, mert több kommunikációs fórum – az akadémiai nyelv vagy az üzleti nyelv – alkalmazza két eltérő anyanyelvű kommunikációs partner találkozási esetén. Így különösen nagy felelősség hárul az angol megfelelő használatát illetően a közoktatásban megjelenő angolnyelv-tanításhoz alkalmazott tanmenetekre. Siptár Péter tanulmánya felhívja a figyelmet bizonyos hiányokra az oktatásban az angol nyelv tanításának menetét illetően (*Vélekedések az angol helyesírásról*; 73–80. old.). Indításként az angol helyesírás jellemzésével kezd, illetve felveti annak képtelenségét, hogy mindent úgy írjunk, ahogy ejtünk, tehát a tökéletes agglutináló nyelvek létezésének hiányát és szükségtelenségét. A beszélt és írott nyelvi norma közti transzferhez feltétlenül szükség van egy struktúrára, amely meghatározott szabályokat tartalmaz, és amelynek ismeretével képesek vagyunk a kommunikációs szándékhoz leginkább illeszkedő kifejezésformát erőfeszítés nélkül alkalmazni. Az angolul tanuló magyaroknak fontos és szükséges lenne a hang-betű, betű-hang megfeleltetési szabályok tágabb, részletesebb ismerete ahhoz, hogy ne fordulhassanak elő az oly gyakori hibás kiejtési módok, illetve a kiejtési bizonytalanságból eredő szorongás, averzió az angol nyelv használatával kapcsolatban.

Nem csupán a nyelvtechnológiai háttérrel rendelkező kutatók számára jelenthetnek hasznos forrást a különböző szövegfeldolgozó eszközök, hanem minden olyan szakember számára, akik kutatásuk alkalmával szövegkorpuszokon dolgoznak. Ehhez kapcsolódóan a

szövegfeldolgozó rendszerek klinikai relevanciája sem elhanyagolható, hiszen a klinikai logopédiai gyakorlatban számos alkalommal kerül regisztrálásra a különböző nyelvi vagy beszédzavart mutató páciensek spontán beszéde, melynek elemzéséhez hasznos segítséget jelenthet egy olyan szoftver alkalmazása, amely grammatikai szabályrendszereket, lexikai, szintaktikai, morfológiai információkat tartalmaz. A *NooJ* szövegfeldolgozó eszköz – Pajzs Júlia bemutatásában (*Egy „nyelvészbarát” szövegfeldolgozó eszköz: A NooJ; 93–101. old.*) – elsősorban nyelvészek számára készült szoftver, amely alkalmas nyelvfeldolgozási feladatok elvégzésére. A feldolgozandó szövegtörzs analízisét általunk definiált szintaktikai vagy akár szemantikai szerkezetek mentén végezhetjük el. Mivel a narratív szövegekből gyakorisági listát és konkordanciát készít, a megfelelő szótárak illesztésével akár szöveg-szavak, illetve a hozzájuk tartozó toldalékok azonosítására is képes. A spontán beszéd elemzése könnyebbé válhat a szoftver alkalmazásával, hiszen gyorsabbá teszi az egyes nyelvi komponensek kigyűjtését, statisztikai feldolgozását (pl.: Milyen lexikai-grammatikai kategóriák fordulnak elő egy afáziás beteg spontán beszédében? Stb.).

A kötetben megjelenő klinikai vonatkozású tanulmányok listáját Andor József kezdi meg a kulcsszói státusz megjelenésének/hiányának elemzésével a skizofrén betegek kommunikációjában (*A kulcsszói státusz kérdése a skizofrén diskurzusban, 103–116. old.*). A szövegkohérenca, szövegkohézió, kulcsszói státusz fogalmainak bevezetése a szövegrepresentáció produkciós és befogadói szinten való megjelenésük szempontjából történik, majd a szerző részletezi a skizofrén személyek beszédtevékenységének jelentőségét a diagnózis szempontjából. Hiányként fogalmazódik meg a hazai orvosi diagnosztikai eljárásokban és a kezelésben a skizofréngyanús páciensek spontán beszédének nyelvészeti szempontú elemzése annak ellenére, hogy a beszédtevékenység zavara a skizofrénia betegségének egyik legmeghatározóbb tünete lehet. A nyelvészetileg szakképzett hozzáértő képes a skizofrén diskurzus minőségi elemzésére, amelynek következtében fontos információ kapható a zavar nyelvi reprezentációban való megjelenésének helyére, módjára vonatkozóan. Szövegminták elemzése mentén a szerző bemutatja, hogy a szöveget tematikailag szervező kulcsszavak hiánya okozza az inkoherens szövegrepresentációk megjelenését. A beteg képtelen a tematikai progresszió tartására, ami tükrözi a gondolatok szervezésében keletkező zavart, amely a kommunikáció szövegben történő reprezentációjának konnexitását még nem érinti, azonban a kohézió mezoszintjén már a lexikai kapcsolatok laza szerkezetét eredményezi. A mentálisan tárolt nyelvi információ és a szövegrepresentáció szervezéséért felelős kulcsszavak közti kapcsolat nem eléggé erős a skizofréndiskurzusban ahhoz, hogy a szövegösszetartó tényezők megfelelő módon működjenek, inkoherens szövegprodukciónak eredményezve.

A mai haza és nemzetközi afáziairodalomban egyre több olyan tanulmányt olvashatunk, amely a nyelvi lokalizációs modellek helyett a top-down (fentről lefelé) folyamatok hatásából indul ki, és a nyelv szerepét és folyamatait multifunkcionális kognitív architektúra részeként értelmezi. Ehhez a szemléletben fontos lépést jelentett az afáziások nyelvi teljesítményének hibaelemzése helyett az online nyelvi folyamatok vizsgálatának lehetősége különféle idegtudományi vizsgáló módszerek (EKP, reakcióidő-mérés, szemmozgáskövetés stb.) segítségével. Csépe Valéria tanulmánya (*Paradigmaváltás az afázias nyelvi zavarok vizsgálatában; 139–149. old.*) felhívja a figyelmet a multidiszciplináris kutatások fontosságára, amelyekben a nyelvi feldolgozás a különböző nem nyelvi folyamatokkal alkotott interakciójának mentén kerül elemzésre olyan tényezők (kognitív funkciók szerepe a nyelvi folyamatokban, mondatösszetevők magasabb szintű folyamatok által történő szervezése stb.) működésének megfigyelésével, amelyek az eddigi megközelítések révén nem voltak elérhetők.

Ehhez a szemléletváltáshoz kapcsolódik a kognitív kontroll és a preverbális fókusz – mint a nyelvi feldolgozórendszer része – vizsgálata is (*A kognitív kontroll és a preverbális fókusz értelmezése; 151–163. old.*). Babarczy Anna és Balázs Andrea kutatásukban abból indulnak ki, hogy egy kijelentés implikatúrájának értelmezéséhez a hallgatónak extra kognitív erőforrásokat szükséges alkalmaznia, ahhoz képest, mintha csupán a szó szerinti dekódolásra támaszkodna. Ez az energiabefektetés megéri, hiszen a beszélő valódi szándékát tudhatjuk meg. Vannak különleges esetek, amikor egy mondat implikatúrája és explikatúrája szétválik, tehát a szándékolt tartalom és a szavak szótári jelentése és a szintaxis által közvetített tartalom nem egyezik meg (tipikusan az ironia esetében). Előzetes kutatások alapján a skaláris implikatúrákat tartalmazó kijelentések feldolgozása, mint a preverbális fókuszt tartalmazó mondatok értelmezése, pragmatikai levezetések eredményeként foghatóak fel, így extra kognitív erőforrásokat igényelnek. A preverbális fókuszt tartalmazó mondatok (pl.: *A kislány a szoknyáját festékezte össze.*) tehát skaláris implikatúrának tekinthetők, és nem kimerítő képi kontextussal ábrázolva a mondat alulinformatívává válik a hallgató számára. A szerzők ezekből kiindulva a kognitív funkciók involváltságát vizsgálták egy preverbális fókuszt tartalmazó kijelentés értelmezése során, 3–9 éves gyermekek teljesítményében. Tapasztalataik azt mutatják, hogy a legkisebb korosztály nem képes értelmezni az alulinformativitást, szemben az idősebbekkel, amelynek oka a még fejletlen munkamemória és végrehajtó funkciók. Az implikatúrák értelmezésének képessége tehát fokozatosan fejlődik a kognitív funkciók, azon belül a munkamemória és a végrehajtó funkciók fejlődésével.

A klinikai vonatkozású tanulmányok folytatásaként a nyelvi képességek változásának vizsgálata következik Alzheimer-kórban (*Mit jelez a nyelvi képességek változása Alzheimer-kórban?; 165–178. old.*) Hoffmann Ildikó, Szatlóczi Gréta és Kálmán János összefoglalójában. A nyelvi deficitek már az Alzheimer-kór korai szakaszában is megmutatkoznak, és a degeneratív folyamat lefutása során különböző mértékben jelennek meg, így vizsgálatuk fontos a diagnosztizálásban is. A tanulmányban az Alzheimer-pródróma – amely a kognitív funkciók zavarát jelenti – aspektusainak feltárása olvasható a nyelvi deficitmintázathoz kötődően. A tanulmány bemutatja, hogy a különböző nyelvi szinteken milyen nyelvi változások jelentkeznek a kognitív funkciók zavara és az Alzheimer-kór progresszivitása során, illetve a nyelvi változások milyen kognitív funkciókkal mutatnak kapcsolatot.

Izgalmas értekezés olvasható az időszámításunk előtt XVI-XII. században élt II. Mursili hettita nagykirály afáziájáról Simon Zsolt hettitológus megfogalmazásában a beszéd és nyelvi zavarok kultúrtörténetének témakörében (*A király beszéde: II. Mursili hettita nagykirály „afáziája”; 199–206. old.*). A hettita nagykirály önállóan megfogalmazott állapotleírása megemlíti egy-egy gyanús, a beszéd szerzett zavarára utaló kifejezést, amelyet számos kutató értelmezett egy, a királyt érő stroke következtében kialakult afázia tüneteként. Azonban a szerző, végigvezetve az egyes afáziatípusok szimptomáit, nem talál egyértelmű bizonyítékot arra, hogy a király tünetei („a szám oldalra ment”, „kevés beszéd”) beillenek valamely afáziakategóriába. Ettől eltérően inkább a sokféle lelki traumán átesett király pszichés megpróbáltatásai miatt kialakuló, pszichogén eredetű, szerzett dadogás klinikai képével azonosítja állapotát.

Heltainé Nagy Erzsébet tanulmánya felhívja a figyelmet arra, hogy az anyanyelvi nevelés túlmutat a közoktatásban megjelenő anyanyelvi nevelésen, ahol a nyelvtanórák anyagának elsajátítása történik, ugyanis többek között az alkalmazott nyelvészet hatására, az egész didaxis a nyelvi neveléshez tartozik (*A nyelvi tanácsadás mint az anyanyelvi nevelés és közművelődés lehetősége; 246–256. old.*). Ily módon, az iskolán kívüli nyelvművelés, nyelvi

tanácsadás vagy a nyelvi ismeretterjesztés is szolgálja a napjainkban is fontosnak vélt anyanyelvi nevelés munkáját. A Nyelvtudományi Intézet ezen szolgálatból többek között a nyelvi tanácsadás szolgáltatásával veszi ki a részét, amely a mai technológiának köszönhetően nem csupán telefonos ügyfélszolgálatot jelent, hanem az interneten különböző portálok által teszi lehetővé a nyelvhasználat, nyelvhelyességgel kapcsolatos kérdések megválaszolását. Az érdeklődők zöme elsősorban a nyilvánosság előtt megszólaló rétegek közül kerül ki, de akadnak személyes érdeklődésük által motivált megkeresések is. A nyelvi tanácsadás a nyelvhasználati jelenségek bemutatása mellett értékelő, minősítő feladatokat is ellát, melynek mércéje mindig a nyelvi sztenderdnek, illetve a kurrens nyelvi szabályoknak való megfelelés.

A multidiszciplináris kutatások fontossága az afáziás nyelvhasználat egyes aspektusainak vizsgálatában már az előzőekben megfogalmazódott és bebizonyosodott. Tanulmányában Ladányi Enikő az afáziára jellemző nyelvi diszfunkció kapcsolatát mutatja be egyes kognitív folyamatokkal (*Nyelvi nehézségek és végrehajtó funkciók Broca-területen sérült afáziásoknál; 257–265. old.*). A képpalkotó eljárások fejlődésének köszönhetően kimutatható, hogy a bal inferior frontális kéreg aktív működéséhez egyre több eddig nem vagy kevésbé ismert funkció irányítása köthető. A már ismeretes szintaktikai szerkezetek produkciójának és megértésének képessége mellett a terület működéséhez kapcsolják a kognitív képességek egyik fajtáját, a végrehajtó funkciók működését is. Egyre több kutatás prezentál olyan eredményeket, amelyek azt bizonyítják, hogy a végrehajtó funkciók sérülése befolyásolja a nyelvi teljesítményt afáziában mind a nyelvi produkció, mind pedig az értés képességének területén. Tehát az afáziás nyelvi teljesítményt nem csupán önmagában a nyelvi rendszer sérülése okozhatja, de közreműködhet a végrehajtó funkciók zavara is.

A nyelvi teljesítmény vizsgálatára újszerű módszert jelent a szemmozgást követő berendezés, amelynek segítségével az adott pontra történő fixáció idejéből következtetni tudunk a feldolgozás mértékére. A fixációs idő hossza korrelál a feldolgozás nehézségével, tehát minél hosszabb ideig fixálunk valamit, annál tovább tart az adott információ feldolgozása. Hunyadi László és Kiss Hermína újszerű kutatásában szemmozgáskövető kísérleti eszközzel vizsgálják célzott nyelvi folyamatok működését. Érdekes kérdést jelent az anaforák és a névmások eltérő grammatikai szerkezetének feldolgozási folyamata, amely feltehetően eltérő kognitív erőfeszítéseket igényel (*pl.: A bohóc fejbe vágja magát./A bohóc fejbe vágja őt.*). A vizuális és nyelvi feldolgozás szerkezetfüggően különbözik egymástól, pontosabban a névmásra vonatkozó kötéselv több feldolgozási erőfeszítéssel jár, mint az anaforára vonatkozó kötéselv (*Tekintettel az anaforára; 267–284. old.*).

A hangzó nyelv kutatásai széles skálán mozognak a különböző nyelvi jelenségek vizsgálatára vonatkozóan. A lexikai rekurziós szerkezetekről, amelyek egy jelenség, fogalom több lexikai elemből álló kreatív összetételét jelentik, számos magyar nyelvű tanulmány íródott. Szabó Mária Helga és Csernyák Hajnalka a jelnyelvet használók stratégiáit vizsgálták abból a szempontból, hogy a hangzó nyelvi lexikai rekurzió milyen módon valósul meg a jelnyelvben (*Jelösszetétel-elemzés-adalék: A lexikai rekurziós tesztek jelnyelvi tanulságai, 297–312. old.*). Eredményeik azt mutatják, hogy a jelnyelvben hasonló rekurziós konstrukciókat alkalmaznak a nyelvhasználók, mint a hangzó nyelvben. A vizsgálatban, az új kifejezések megkomponálásában nem mutattak egységes képet a jelelők, ugyanis voltak olyan összetételek, amelyeket viszonylag gyorsan megalkottak, másoknál azonban nagyobb erőfeszítést jelentett a szókombinációk kialakítása.

A primer progresszív afázia egy ritkán előforduló neurodegeneratív betegség következtében kialakuló nyelvi zavar, amelynek különböző megjelenési formái lehetnek a zavar profiljától függően. Egyik altípusa esetén a nyelvi sérülés a beszéd zavarával is társul, amely progrediáló dizartriát eredményez. Gósy Mária, Beke András, Gyarmathy Dorottya, Neuberger Tilda és Auszmann Anita egy primer progresszív afáziás páciens magánhangzó-ejtéseinek mintázatát vizsgálták akusztikai-fonetikai szempontból a magánhangzóformánsok, magánhangzó-fonémák sűrűsödési ellipszise és a magánhangzók időtartamának vizsgálatára koncentrálnak (*Magánhangzók mintázata elsődleges progresszív afáziában; 325–332. old.*). Eredményeik érdekes következtetésekhez nyitnak utat, hiszen vizsgálataik alapján megállapítható, hogy a magánhangzók ejtése jellemzően centralizált, amelynek háttérében a nyelv vízszintes és függőleges mozgásának korlátozódása áll. A legnagyobb eltérést az *a* és az *u* hangok ejtésében tapasztalják, emellett a vizsgált magánhangzók mindegyikénél megjelenik a tempó meglassulása. Az objektív módszerekkel történő vizsgálat igazolja a páciens szubjektív artikulációs panaszait és a környezet által tapasztalt beszédjellemzőket.

A szerzett nyelvi és beszédzavarok egy rendkívül ritka típusát képezi az idegenakcentus-szindróma, amelyet a Mészáros Éva és Szabó Gábor mutatnak be érdekes és a klinikai praxisban feltétlenül informatív következtetések megfogalmazásával (*Idegenakcentus-szindróma – dizartria, afázia, apraxia – szindróma? esettanulmány; 347–366. old.*). Az etiológiai és tünettani kérdésekkel kapcsolatban a szerzők egy magyar páciens beszédének szegmentális és szuprasegmentális tulajdonságait vizsgálják, kitérve a beszédritára, a magánhangzók időtartamának, a formánsok frekvenciaértékének és a zárhangok zöngékezdési idejének elemzésére. Eredményeikből kiderül, hogy a magánhangzók képzési tere beszűkül a szuprasegmentális elemek (prozódia, beszédtempó) érintetlensége mellett, amely közrejátszhat az idegen hangzás kialakulásában. Emellett jellemző a zárhangok zöngétlenítő tendenciája, mely az aerodinamikai tényezők változásával hozható összefüggésbe, pontosabban a szupraglottális nyomás fenntartásának elégtelensége jelenik meg a hangzóképzésben. A szerzők esetbemutatásából levont következtetései azt a megközelítést támogatják, mely szerint az idegenakcentus-szindróma egy önálló (sem afáziához, sem dizartriához, sem beszédapraxiához nem kötött) tünetegyüttes, amelyben elsődlegesen jelenik meg a szegmentális tényezők változása.

A specifikus nyelvfejlődési zavart vizsgáló (SNYZ) tanulmányok körét bővíti Kas Bence, Lukács Ágnes és Szentkúti-Kiss Katalin értekezése, amely a szórend és az esetjelölés szerepét vizsgálja a mondatfeldolgozás során (*A szórend és az esetjelölés szerepe specifikus nyelvi zavart mutató gyermekek mondatfeldolgozásában; 367–381. old.*). A specifikus nyelvfejlődési zavar közismert tünetei mellett – ép értelmi, szociális, beszédszervi, pszichés, neurológiai státusz mellett megjelenő nyelvi késés, diszgrammatikus beszédprodukción, redukált nyelvi komplexitású megnyilatkozások, korlátozott aktív és passzív szókinccs – nyelvészeti szempontból érdekes, de gyakorlati szempontból sem elhanyagolható kérdést jelent a mondatfeldolgozási képességek működése, befolyásoló tényezőinek vizsgálata. A mondatok szereplőinek (ágens, páciens) azonosítását illetően a SNYZ-t mutató gyermekek kortársaikhoz képest alulteljesítenek, amelyet befolyásol a szórend, a tárgyrag észlelhetősége, a fonológiai munkaemlékezet érintettsége. Mindezek arra utalnak, hogy a nyelvhasználati folyamatokra hatással vannak magasabb szintű nem nyelvi folyamatok is, amelyeket fontos figyelembe venni a terápiás, rehabilitációs munka során is.

Összefoglalva: a tanulmánykötetben a nyelvészethez és a nyelvészet határterületeihez köthető kutatások széles tárházából olvashatunk. A kötet újszerű elméleti megközelítésekre

alapozott tanulmányokból, modern vizsgáló eljárásokat alkalmazó kutatásokból, aktuális problémafelvetéseket tartalmazó írásokból épül fel. Több szakterület – alkalmazott és elméleti nyelvészet, bölcsészet, kognitív tudományok, neurolingvisztika, neuropszichológia, logopédia – munkatársait szólítja meg.

A logopédiai szempontból releváns tanulmányok különválaszthatók a teoretikus nyelvészeti értekezésektől. Ezek révén új ismeretekkel gazdagodhatunk, többek között a kétnyelvűség területéről maguk a kétnyelvűek megközelítésében, a jelnyelv egyes aspektusairól, az afáziáról a kognitív rendszer vonatkozásában, különleges esettanulmányok révén a szerzett nyelvi és beszédzavarok témaköréről (primer progresszív afázia, idegenakcentus-szindróma, időszámításunk előtti feljegyzések az afáziáról), illetve egyes szindróma-specifikus nyelvi tényezőkkel kapcsolatban (Alzheimer-kór, skizofrénia). Emellett megismerkedhetünk az anyanyelvi nevelés kiterjedtebb lehetőségeivel, valamint a fejlődési nyelvi zavarok nyelvi és kognitív tüneteivel.

Ajánljuk a tanulmánykötetet minden gyakorló és kutató logopédusnak, klinikai területen dolgozó szakembernek, pedagógusnak, gyógypedagógusnak.

Szöllősi Izabella